

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТИ МӘЖІЛІСІНІҢ

Д Е П У Т А Т Ы

Д Е П У Т А Т

МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Нұр-Сұлтан, Парламент Мәжілісі

20 __ жылғы «__» _____

№ _____

010000, Нур-Султан, Мажилис Парламента

«__» _____ 20 __ года

2021 жылғы 31 наурызда жарияланды

**Қазақстан Республикасының
Премьер-Министрі
А.Ұ. Маминге**

Депутаттық сауал

Құрметті Асқар Ұзақбайұлы!

Парламент Мәжілісі депутаттарының атына Байқоңыр ғарыш айлағының қызметіне байланысты проблемалар бойынша Жезқазған өңірінің тұрғындарынан өтініштер келіп түсуде.

"Байқоңыр" ғарыш айлағының қоршаған ортаға әсеріне байланысты аймақтағы онкологиялық аурулардың, орталық жүйке жүйесі ауруларының жоғары деңгейі азаматтарды ерекше алаңдатады.

Қарағанды облысы анықталған онкологиялық аурулар бойынша республиканың көшбасшы бестігіне кіреді. Денсаулық сақтау министрлігінің деректері бойынша Жезқазған қаласында қатерлі ісік ауруларының өсуі байқалады. 100 мың тұрғынға шаққанда:

2016ж-241,5

2017ж-250,8

2018ж – 268

2019ж-293,6

"Байқоңыр" ғарыш айлағынан ұзақ уақыт бойы "Протон", "Циклон", "Днепр", "Циклон-М" зымыран-тасығыштары ұшырылды. Осы зымырандардың сұйық реактивті қозғалтқыштарында асимметриялық диметилгидразин (НДМГ) немесе жеңілдетілген Гептил қолданылды.

Гептил бірінші қауіптілік классындағы заттарға жатады-оның адам үшін өлім дозасы бір литр суға 1 микрограмм құрайды.

Ресей ғалымдарының зерттеулеріне сәйкес гептилдегі зымыран қозғалтқыштарын сынау орындары, зымыран тасығыштардың бірінші сатыларының құлау аудандары топыраққа улы зымыран отынының (РТ) қалдықтарының шөгуі есебінен қоршаған ортаға нақты қауіп төндіреді. Сумен топыраққа терең еніп, гептил және оның ыдырау өнімдері жер асты суларына

жетеді, олармен бірге олар су құбырына және одан әрі жергілікті тұрғындардың үйлеріне оңай кіре алады. Екінші жағынан, жұқтырған топырақта өмір сүретін өсімдіктер сөзсіз улы заттарды топырақтан шығарады. Бұл өсімдіктердің өздеріне де, азық-түлік тізбегінің басқа мүшелеріне де жаман әсер етеді, бұл тізбек адамдармен аяқталатыны белгілі.

Сарапшылардың бағалауы бойынша Байқоңырдан (1959 жылдан бастап) ғарыш кемелерін Қазақстан аумағына, Алтай Республикасы мен Алтай өлкесіне ұшыру сәтінен бастап 600-ден астам зымыранның сатылары құлаған. Жоғары уытты "қоқыстың" жалпы салмағы 3 мың тоннадан асады.

Соңғы 10 жылда Қазақстан аумағында үш авария (отынның төгілуімен) орын алды: 2006 жылы "РС-20" ("Днепр") құрлықаралық баллистикалық зымыран (ҚБР), 2007 және 2013 жылдары "Протон-М" ЗТ, сондай-ақ 2018 жылы Ұлытау ауданының аумағында "Союз МС-10" КҰБ-мен "Союз-ФГ" РКН авариялық құлауы.

Қазақстандық ғалымдардың пікірінше, Ресей тарапы қаржыландыратын РН апаттық іске қосуларының теріс әсерінің салдарын жою жөніндегі бағдарламалар, әдетте, үш жылға есептелген, олар экожүйе үшін барлық жағымсыз салдарларды анықтау және жою үшін жеткіліксіз. Қазақстандық ғалымдар орындаған көпжылдық экологиялық зерттеулердің нәтижелері РН апаттары орын алған жерлерде ластануды жоюға және топырақ-өсімдік жамылғысын қалпына келтіруге шамамен 10 жыл талап етілетіндігін дәлелдеді, осы уақыт ішінде қоршаған ортаның жай-күйіне бақылауды тұрақты түрде жүзеге асыру қажет.

РН апаттық құлау аудандарына іргелес аумақтарды әлеуметтік зерттеу нәтижелері зымыран-ғарыш қызметімен (РКД) байланысты психоэмоционалды фактор халықтың әртүрлі топтарының денсаулық жағдайына әсер етуі мүмкін екенін көрсетеді, өйткені созылмалы стресс әртүрлі патологиялық процестердің пайда болуына негіз болады.

Бүгінгі таңда зымыран отынының компоненттерін залалсыздандырудың тиімді әдістері әлі табылған жоқ, дегенмен алғашқы жұмыстар өткен ғасырдың 80-ші жылдары басталған болатын.

Бұл проблема, әрине, ғылыми зерттеулердің тақырыбы болуы және қазақстандық ғалымдардың ғарыштық бұйымдар құлаған аудандардың топырақ және су көздерін залалсыздандыру әдістерін іздеуі керек.

"Байқоңыр" ғарыш айлағының қызметінде экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуі "Nur Otan" партиясының сайлауалды бағдарламасына енгізілген және ҚР Парламенті Мәжілісіндегі партия фракциясы депутаттарының мониторингінде тұр.

Жоғарыда айтылғандарға байланысты, құрметті Асқар Ұзақбайұлы, қарастырылып отырған мәселенің әлеуметтік маңыздылығын, оның көпжылдық жүйелік сипатын ескере отырып, келесі мәселелерді қарастыруды сұраймыз:

1. "Байқоңыр" ғарыш айлағына іргелес аумақтардың және "Байқоңыр" ғарыш айлағынан ұшырылатын тасымалдағыш зымырандар сатыларының

құлау аймақтарының зымыран отынындағы және зымырандарды ұшыру үшін пайдаланылған химиялық элементтермен ластану деңгейі туралы ақпарат ұсынуды.

2. "Байқоңыр" ғарыш айлағынан ұшырылатын тасымалдағыш зымырандардың зиянды әсеріне байланысты аурулардың дамуын анықтау үшін тасымалдағыш зымырандар сатыларының құлау өңірлерінде тұратын халықты жыл сайын скринингтік тексеру жүргізу жөніндегі жұмысты ұйымдастыруды.

3. Зымырандар сатыларының құлау аймақтарын және апат орындарын, сондай-ақ топырақты жою орындарын (осы жерлерді) топырақ пен су көздеріндегі, сондай-ақ өсімдіктер мен жануарлар әлеміндегі гептилдің құрамын кешенді зерделеу тұрғысынан ғылыми зерттеуді ұйымдастыруды.

4. Зымыран отынының химиялық элементтерін залалсыздандыру және табиғи ортаны қалпына келтіру әдістерін іздеуге бағытталған қазақстандық ғалымдардың ғылыми зерттеулерін жыл сайын қаржыландыруды белгілеуді.

5. Жезқазған, Сәтбаев қалалары мен Қарағанды облысы Ұлытау ауданының "Байқоңыр" ғарыш айлағына тікелей іргелес елді мекендерін экологиялық дағдарыс жағдайына дейінгі аумақтарға жатқызу мәселесін қарауды сұраймыз.

Қабылданған шешім туралы заңда белгіленген мерзімде жазбаша хабарлауыңызды сұраймыз.

Құрметпен,

**Қазақстан Республикасының
Парламенті Мәжілісінің депутаттары**

А. Қожахметов

Е. Абақанов

Г. Бижанова

Ф. Қаратаев

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНІҢ
Д Е П У Т А Т Ы

Д Е П У Т А Т
МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Нұр-Сұлтан, Парламент Мәжілісі
20 __ ЖЫЛҒЫ « __ » _____
№ _____

010000, Нур-Султан, Мажилис Парламента
« __ » _____ 20 __ года

Оглашен: 31.03.2021г.

**Премьер-Министру
Республики Казахстан
Мамину А.У.**

Депутатский запрос

Уважаемый Аскар Узакпаевич!

В адрес депутатов Мажилиса Парламента поступают обращения от жителей Жезказганского региона по проблеме связанной с деятельностью космодрома Байконур.

Особую обеспокоенность граждан вызывает высокий уровень в регионе онкологических заболеваний, заболеваний центральной нервной системы, который жители связывают с воздействием на окружающую среду космодрома «Байконур».

Карагандинская область входит в пятерку лидеров республики по выявленным онкологическим заболеваниям. По данным Министерства здравоохранения в городе Жезказгане наблюдается рост заболеваний злокачественными новообразованиями. На 100 тысяч населения

2016г – 241,5

2017г – 250,8

2018г – 268

2019г – 293,6

С космодрома «Байконур» длительное время осуществлялись запуски ракет-носителей «Протон», «Циклон», «Днепр», «Циклон-М». В жидкостных реактивных двигателях данных ракет применялся несимметричный диметилгидразин (НДМГ) или упрощенно Гептил.

Гептил относится к веществам первого класса опасности - его смертельная доза для человека составляет 1 микрограмм на литр воды.

В соответствии с исследованиями российских ученых места испытаний ракетных двигателей на гептиле, районы падения первых ступеней ракетносителей представляют **реальную угрозу окружающей среде**, за счет

оседания на почву остатков токсичного ракетного топлива (РТ). Просачиваясь с водой в глубь почвы, гептил и продукты его разложения добираются до грунтовых вод, вместе с ними легко могут попасть в водопровод и далее в дома местных жителей. С другой стороны, растения, обитающие на зараженной почве, неизбежно вытягивают ядовитые вещества из почвы. Это плохо сказывается как на самих растениях, так и на прочих участниках пищевой цепи, опять же заканчивая человеком

По оценкам экспертов, с момента начала запусков космических кораблей с Байконура (с 1959 год) на территорию Казахстана, Республики Алтай и Алтайского края упали ступени **более 600 ракет**. Общий вес высокотоксичного "мусора" превышает 3 тысячи тонн.

За последние 10 лет на территории Казахстана произошли три аварии (с разливом топлива): межконтинентальной баллистической ракеты (МБР) «РС-20» («Днепр») в 2006 г., РН «Протон-М» в 2007 и 2013 гг. А также в 2018 году допущено аварийное падение РКН «Союз-ФГ» с ТПК «Союз МС-10» на территории Улытауского района

По мнению казахстанских ученых Программы по ликвидации последствий негативного воздействия аварийных пусков РН, финансируемые Российской стороной, как правило, рассчитаны на три года, которых недостаточно для выявления и ликвидации всех негативных для экосистемы последствий. Результатами многолетних экологических обследований, выполненных казахстанскими учеными, доказано, что на ликвидацию загрязнения и восстановление почвенно-растительного покрова на местах аварий РН **требуется порядка 10 лет**, в течение которого необходимо регулярно осуществлять контроль за состоянием окружающей среды.

Результаты социальных исследований территорий на прилегающих к районам аварийных падений РН показывают, что психоэмоциональный фактор, связанный с ракетно-космической деятельностью (РКД), может оказывать воздействие на состояние здоровья различных слоев населения, так как хронический стресс становится основой возникновения различных патологических процессов.

На сегодняшний день пока не найдены эффективные методы обезвреживания компонентов ракетного топлива, хотя первые работы были начаты в 80-х годах прошлого века.

Данная проблема, безусловно, должна стать предметом научных исследований и поиска казахстанскими учеными методов обезвреживания почвенных и водных источников районов падения космических изделий.

Обеспечение экологической безопасности в деятельности космодрома «Байконур» включено в предвыборную программу партии «Nur Otan» и находится на мониторинге депутатов фракции партии в Мажилисе Парламента РК.

В связи с вышеизложенным, уважаемый Аскар Узакпаевич, учитывая особую социальную важность рассматриваемой проблемы, ее многолетний системный характер, просим:

1. Представить информацию об уровне загрязнения территорий, прилегающих к космодрому «Байконур» и зон падения ступеней ракет-носителей, запускаемых с космодрома «Байконур», химическими элементами, содержащимися в ракетном топливе и использованном для запуска ракет.
2. Организовать работу по проведению ежегодных скрининговых обследований населения, проживающего в регионах падения ступеней ракет-носителей на предмет выявления развития заболеваний, связанных с вредным воздействием запускаемых ракет-носителей с космодрома «Байконур».
3. Организовать научное обследование зон падения ступеней ракет и мест аварий, а также мест утилизации грунта (с этих мест) на предмет комплексного изучения содержания гептила в почве и водных источниках, а также в растительном и животном мире.
4. Установить ежегодное финансирование научных исследований казахстанскими учеными, направленных на поиск методов обезвреживания химических элементов ракетного топлива и восстановления природной среды.
5. Рассмотреть вопрос отнесения к территориям экологического предкризисного состояния гг. Жезказган, Сатпаев и населённых пунктов Улытауского района Карагандинской области, непосредственно прилегающих к космодрому «Байконур».

Ответ просим предоставить письменно в установленные законом сроки.

С уважением,

**Депутаты
Мажилиса Парламента
Республики Казахстан**

А. Кожаметов

Е. Абаканов

Г. Бижанова

Ф. Каратаев